

УДК: 336.71

В.В. Федина, Т.І. Довгань

DOI: 10.36919/2312-7812.2.2023.78

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

В статті розкрито основні теоретичні аспекти оцінки фінансового стану банку та окреслено основні напрями його зміцнення в сучасних умовах господарювання. Проаналізовано різні підходи щодо трактування поняття «фінансовий стан банку» і на цій основі представлено авторське визначення, де під фінансовим станом банку розуміється характеристика фінансово-економічної діяльності банківської установи за допомогою певної системи аналітичних показників у чітко визначений момент часу. Зазначено, що стійкість банку є головною системою оцінки банківського стану, а фінансова стійкість є повноцінним відображенням стійкого фінансового стану банку. Тому, такі поняття як «стійкий фінансовий стан» і «фінансова стійкість» є рівнозначними. Розглянуто структуру фінансової стійкості банку, яка складається із наступних елементів: капітальна стійкість, комерційна стійкість, організаційна стійкість, функціональна стійкість. Розкрито умови забезпечення фінансової стійкості банківської установи, а також розглянуто групи зовнішніх і внутрішніх чинників, які на неї впливають (в правовій сфері, соціальному і економічному плані, політичній сфері та техніко-технологічні фактори). Визначено деструктивні фактори, що впливають на фінансову стійкість комерційних банків України сьогодні. Зазначено, що забезпечення стійкого фінансового стану банківських установ потребує створення системи фінансового моніторингу, яка охоплює безперервне спостереження за важливими показниками фінансового стану, їх оцінку, аналіз і прогноз із метою прийняття своєчасних та ефективних управлінських рішень. Дано характеристику основним підходам до організації моніторингу фінансового стану комерційних банків, які використовуються як у вітчизняній, так і в зарубіжній практиках. Визначено, що процес зміцнення фінансового стану банків потребує введення системи контролінгу, яка широко застосовується в зарубіжній практиці введення банківського бізнесу. У статті зазначено, що банківський фінансовий контролінг — це система управління, призначена для контролю та спрямування фінансової діяльності банку на досягнення стратегічних цілей банку та названо складові, які повинна включати така система.

The article reveals the main theoretical aspects of assessing the bank's financial condition and outlines the main directions of its strengthening in modern business conditions. Various approaches to the interpretation of the concept of «financial condition of a bank» are analyzed, and on this basis, the author's definition is presented, where the financial condition of a bank is understood as the characteristic of the financial and economic activity of a banking institution using a certain system of analytical indicators at a clearly defined moment in time. It is noted that the stability of the bank is the main system for assessing the banking condition, and financial stability is a full reflection of the stable financial condition of the bank. Therefore, such concepts as «stable financial condition» and «financial stability» are equivalent. The structure of the bank's financial stability is considered, which consists of the following elements: capital stability, commercial stability, organizational stability, functional stability. The conditions for ensuring the financial stability of a banking institution are disclosed, as well as the groups of external and internal factors that influence it (in the legal sphere, social and economic plan, political sphere, and technical and technological factors) are considered. Destructive factors affecting the financial stability of commercial banks of Ukraine today have been determined. It is noted that ensuring the stable financial condition of banking institutions requires the creation of a financial monitoring system, which includes continuous monitoring of important indicators of the financial condition, their

assessment, analysis and forecast in order to make timely and effective management decisions. The main approaches to the organization of monitoring the financial condition of commercial banks, which are used in both domestic and foreign practices, are described. It was determined that the process of strengthening the financial condition of banks requires the introduction of a controlling system, which is widely used in the foreign practice of introducing banking business. The article states that bank financial controlling is a management system designed to control and direct the bank's financial activities to achieve the bank's strategic goals, and the components that such a system should include are named.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансова стійкість банку, фактори впливу, фінансовий моніторинг, система фінансового контролю.

Key words: financial condition, financial stability of the bank, influencing factors, financial monitoring, system of financial controlling.

Постановка проблеми. З моменту становлення вітчизняної банківської системи проблема фінансового стану банківських установ завжди залишалася актуальною. Своєчасний аналіз фінансового стану допомагає запобігти більшості проблем, пов'язаних з діяльністю банківських установ, а також сприяє зміцненню та стабільності не тільки окремого банку, але і банківської системи в цілому. Здійснення аналізу фінансового стану банківських установ є пріоритетним завданням органів банківського нагляду, банків та професійних учасників ринку. Визначення фінансового стану банку є досить складним завданням. Насамперед ця оцінка повинна враховувати вимоги вітчизняних чинних нормативних актів, з іншого боку, дотримання законодавства України, що є не вичерпним критерієм, ураховуючи європейський вектор України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо оцінки фінансового стану банку знайшли своє відображення у наукових працях таких відомих вітчизняних дослідників, як: О. Криклій, О. Лук'янець, С. Добринь, І. Вергуненко, Г. Карчева, Л. Ключко, І. Убілава, С. Пілецька, Г. Щербакова, В. Іванов, . І. Грушко, О. Примостка, Є. Ширинська, А. Бергер, Л. Клаппер та інші.

Мета статті. Метою статті є дослідження теоретичних аспектів оцінки фінансового стану банківської установи та окреслення основних напрямів його зміцнення.

Викладення основного матеріалу. Проблема оцінки фінансового стану банків завжди залишається актуальною. Нові історичні обставини потребують і нових підходів до теоретичних аспектів даної проблематики, переосмислення її з урахуванням нових реалій суспільного життя.

У вітчизняній економічній літературі є різні підходи щодо тлумачення терміну «фінансовий стан банку» (Табл.1.):

Як видно з таблиці, єдиний підхід щодо визначення поняття «фінансовий стан банку» відсутній, разом з тим, в деяких аспектах все ж таки думки авторів співпадають.

Думки науковців розділилися на дві групи:

- перша вважає що «фінансовий стан банку» - це наявність в банку ресурсів (фінансових), які необхідні для здійснення своєї діяльності.

- друга частина переконана, що під поняттям «фінансовий стан банку» можна вважати сукупність коефіцієнтів або показників, які показують результати його діяльності.

Таблиця 1.

Визначення поняття «фінансовий стан банку»

Визначення поняття	Автори
Фінансовий стан банку — це стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю в нього фінансових ресурсів, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та існування, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами.	Загородній А. Г. [1]
Фінансовий стан банку визначається загальним рівнем ефективності управління його активами і пасивами, при цьому якість управління ними відображається в основних коефіцієнтах, що характеризують фінансовий стан банку, зокрема у показниках достатності капіталу, якості активів, рентабельності, ліквідності, рівня ризиків	Щербакова Г. В. [2]
Фінансовий стан банку — це оцінка показників фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності, ефективності управління	Герасимович А.М. [3]
Фінансовий стан банку визначається наявністю у нього фінансових ресурсів, забезпеченістю грошовими ресурсами, необхідними для діяльності, підтримки нормального режиму роботи, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами.	Дзюблук О. В. [4]

Узагальнено автором

На нашу думку, під фінансовим станом банку слід розуміти характеристику фінансово-економічну діяльність банку за допомогою певної системи аналітичних показників у чітко визначений момент часу.

Натомість, що стосується зарубіжних вчених, то таке поняття як «фінансовий стан» вживається дуже рідко і пов'язано це з аналізом діяльності фірми за даними публічної звітності.

Так, наприклад, В. Бансал і Дж. Ф. Маршалл в своїх наукових працях за терміном «фінансовий стан» посилаються на статтю, в якій викладено методику аналізу фінансових звітів фірми з метою виявлення стратегічних ризиків, хоча в самому тексті таке словосполучення як «фінансовий стан» навіть не вживається.

У працях українських та зарубіжних вчених можна зустріти ототожнення поняття «фінансовий стан» з поняттям «фінансова стійкість». Під фінансовою стійкістю банківської системи слід вважати її здатність як системного утворення у динамічних умовах ринкового середовища протистояти дії зовнішніх та внутрішніх загроз, забезпечувати надійність збереження та повернення вкладів юридичних і фізичних осіб, своєчасно виконувати власні зобов'язання з метою реалізації цільових орієнтирів грошово-кредитної політики та забезпечення фінансової безпеки держави [5, с. 15].

У наукових дослідженнях поняття фінансового стану визначається його фінансовою стійкістю (табл. 2).

Таблиця 2

Трактування поняття фінансової стійкості

Автор	Характеристика категорій
Л. А. Ключко	Статичну фінансову стійкість автор визначає як дотримання параметрів діяльності банку (капітал, ліквідність, платоспроможність, прибутковість, рівень проблемних активів тощо) в допустимих межах. Динамічна фінансова стійкість означає врівноважене і збалансоване зростання позитивних та зниження негативних параметрів діяльності банку в межах допустимого ризику відповідно до визначеної системи узгоджених стратегічних і поточних цілей його функціонування у процесі розвитку
І. М. Васькович	Фінансова стійкість банку — це якісна й кількісна характеристика здатності системи трансформувати банківські ресурси (фінансові, трудові, інформаційні) та з максимальною ефективністю й мінімальним ризиком виконувати свої функції, витримуючи вплив зовнішніх і внутрішніх факторів
В. М. Кочетков	Фінансова стійкість — це спроможність банку як системи трансформування ресурсів банку (персоналу, фінансових ресурсів, активів, обладнання та інформаційних технологій) з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком виконувати свої функції у ринковому середовищі попри вплив ендегенних та екзогенних факторів
Ю.С.Масленченков	Фінансова стійкість залежить від відповідності діяльності банку нормативним та плановим узагальнюючим показникам, які синтезують характеристики економічних складових стійкості: обсяг і структура власних коштів, рівень доходів і прибутку, достатність капіталу, мультиплікативна ефективність власного капіталу, норма прибутку на власний капітал, ліквідність, створення доданої вартості банком

Узагальнено автором

Підтримка фінансової стійкості — це той механізм, який дасть змогу банкам залишитися конкурентоспроможними на кредитних ринках. Фінансова стійкість банків визначається різними аспектами його діяльності та має досить особливу структуру, яка складається із наступних елементів:

- капітальна стійкість банку — це сума його загального капіталу, яка в свою чергу забезпечує суму коштів, які він може використати для погашення депозитів, коли це необхідно, та для формування резервів для покриття непередбачених збитків та боргів;

- комерційна стійкість банку, яка включає: міцність та розвиненість взаємовідносин з державою; якість співпраці з кредиторами, клієнтами, вкладниками та дебіторами; міцність зв'язку між обсягом реального капіталу та грошового капіталу банку; інтегрованість системи у міжбанківських відносинах;

- організаційна стійкість банку — це наявність функціонально-технічних документів, що регламентують всі аспекти діяльності банку, які відносяться до його організаційної структури, так і до конкретних видів банківської діяльності;

- функціональна стійкість банку — залежить від рівня його спеціалізації на обмеженому наборі послуг та товарів. Це дозволить спеціалізованим банкам більш раціонально та ефективно управляти власними і позиковими коштами, а також від універсалізації банку.

Фінансова стійкість є повноцінним відображенням стійкого фінансового стану банку, тому, такі поняття як «стійкий фінансовий стан» і «фінансова стійкість» слід вважати рівнозначними.

Перед будь-якою банківською установою покладені певні стратегічні цілі та задачі, для контролю за досягненням яких, банку необхідно здійснити оцінку його фінансового стану. Завдання аналізу фінансового стану банку наведені на рис. 1.

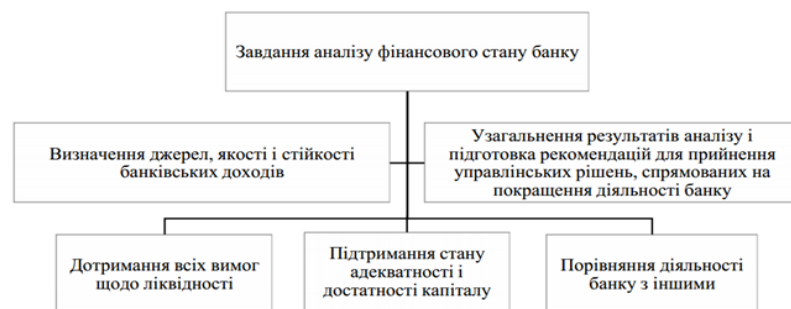

Рис.1. Завдання аналізу фінансового стану банку Джерело: [10]

Оцінка фінансового стану необхідна для того, щоб проаналізувати банківську сферу взагалі та відповісти на питання «що зараз відбувається в банку?» та побачити конкретні зміни як показників його роботи, так і тенденцій цих змін. Тому, проводиться комплексний аналіз доходів та витрат для виявлення резервів підвищення прибутковості банківської діяльності як джерела накопичення капіталу банку, що забезпечує стабільність фінансового стану банку.

Завданням такого аналізу є:

- оцінка виконання фінансових чи бізнес-планів на основі показників доходів та витрат;
- виявлення факторів та визначення ступеню їх впливу на зміни у доходах та витратах;
- проведення коефіційного аналізу витрат та доходів;
- аналіз та оцінка рівня рентабельності банків та розробка заходів щодо використання резервів для підвищення доходу банківських операцій;
- аналіз та оцінка співвідношення активів, зобов'язань, доходів та витрат з метою прогнозування фінансового стану комерційних банків.

Якщо розглядати сучасний комерційний банк як відкриту соціально-економічну систему, то можна зазначити, що на фінансовий стан банку впливають дві групи чинників: зовнішні та внутрішні.

Що стосується зовнішніх чинників, то вони включають фактори макросередовища: соціально-демографічні, науково-технічні, екологічні, природно-кліматичні, культурні, політичні, міжнародні фактори. Сюди можна віднести і також фактори інфраструктури

регіону, в якому функціонує банк. Внутрішні фактори породжені діяльністю самої банківської установи.

За напрямом впливу на фінансову стійкість банківських установ фактори умовно можна згрупувати наступним чином:

1. правові;
2. соціальні;
3. економічні;
4. політичні;
5. техніко-технологічні.

Розглянемо більш детально кожен із даних факторів за їх поділом на зовнішні та внутрішні чинники:

1). Правові зовнішні фактори впливу: наявність, дієздатність та компетентність органів державного регулювання та здійснення контролю за діяльністю банків.

Внутрішні фактори правової групи - це правомірність здійснюваних банком операцій, стан презентаційно-позовної роботи, повнота внутрішніх і установчих документів, їх відповідність законодавству.

2.) В соціальному плані зовнішніми факторами є: стан освіти; демографічна ситуація; довіра безпосередньо суспільства до банків; імідж банку.

Внутрішніми факторами в соціальній сфері виступають: взаємовідносини з діловими партнерами, клієнтами та державними органами, а також стиль керівництва (партнерський, колегіальний і авторитарний).

3.) Економічні зовнішні фактори — динаміка розвитку валютного, страхового та фінансового ринків; грошово-кредитна політика НБУ; загальний економічний стан країни (розвиток виробництва за секторами економіки, рівень ВВП, стан платіжного балансу, рівень інфляції); стан світової економіки.

Внутрішніми факторами у складі економічної групи є: динаміка фінансових показників, стан реклами чи маркетингу, організація активів, фінансовий стан банку (прибутки, ліквідність і платоспроможність, резерви, склад залучених коштів, капітал).

4.) Політичні зовнішні фактори: імідж країни на світовій арені; рівень політичної стабільності у світовому масштабі; система країни в політичному напрямі; корупційність чиновників.

Внутрішніми чинниками є: кадрова політика, політика розвитку, політика відносин з діловими партнерами і клієнтами.

5.) Техніко-технологічними факторами в зовнішньому плані виступають: техногенні катастрофи; інновації; пріоритетні напрями розвитку техніки і науки.

Внутрішніми техніко-технологічними факторами є: методики оцінки кредитоспроможності, аналіз фінансового стану установи, технології погашення чи видачі позичок і забезпечення їх повернення.

На сучасному етапі фінансова стійкість комерційних банків України перебуває під впливом наступних деструктивних факторів :

- недосконала система підбору кадрів;
- асиметричність інформації, що надається клієнтам;
- використання фальшивих цінних паперів, векселів та гарантійних листів;
- недосконала оцінка кредитних ризиків;
- шахрайське вторгнення до банківських комп'ютерних мереж.

Оцінка фінансової стійкості безпосередньо вказує на те, що методи такої оцінки — це перш за все складові моніторингу їх фінансового стану. Так наприклад Королева А.В. визначає, що моніторингом фінансового стану банку є «система заходів, яка охоплює безперервне спостереження за важливими показниками фінансового стану, їх оцінку, аналіз і прогноз із метою прийняття своєчасних та ефективних управлінських рішень для забезпечення фінансової стійкості банку» [6].

Як показує світова практика, підходи до організації моніторингу фінансового стану комерційних банків умовно можна поділити на:

- коефіцієнтний аналіз і аналіз однорідних груп (використовуються в США та Німеччині);
- рейтингова система оцінки (таку оцінку використовує більшість країн, а саме: Франція, Польща, Казахстан, Вірменія, Чехія, Словаччина та країни Балтики);
- комплексні оцінки банківського ризику (Нідерланди та Великобританія);
- статистичні моделі, або їх ще називають системи «попереднього реагування» (США);
- макропруденційний аналіз (країни-члени МВФ) [4].

Найрозповсюдженішими методами коефіцієнтного аналізу є:

BAKred Information System (BAKIS) — таку методику використовує Федеральне відомство контролю за банками та Центральний банк Німеччини.

Bank Monitoring Screens (BMS) — застосовує США.

Окремим методом моніторингу фінансового стану є визначення рейтингу банку (групи банків) на основі оцінки їх поточного фінансового стану. У банківській сфері застосовують наступні методи рейтингування:

1) Методика CAMELS. Американська система CAMELS, якою користуються з 1978 року, застосовується для оцінювання рівня фінансової стійкості банків країн [7]. Система спрямована на визначенні фінансового стану банків; аналіз банківських операцій чи менеджменту, визначення недоліків, які можуть призвести до банкрутства в банківській установі. Сутність методики CAMELS полягає в урахуванні при визначенні рейтингу: якості управління; ліквідності; прибутку; якості активів; достатності капіталу.

У вітчизняній практиці Національний банк України, використовуючи систему CAMELS, визначає рейтинги банківських установ. Ця система має ієрархічну структуру, яка у свою чергу припускає розділення загальної надійності банку на шість підгруп:

- С - достатність капіталу;
- А - якість активів;
- М - якість управління ;
- Е - прибутковість;
- Л - ліквідність;
- S - чутливість активів.

Кожен з цих показників у свою чергу оцінюється по п'ятибальній системі: 1- здоровий; 2-задовільний; 3-посередній; 4-критичний; 5 - незадовільний. На основі цих наданих значень і проводиться обчислення підсумкового результату.

Елемент оцінювання S введений як новий та призначений для оцінювання впливу ринкових ризиків, а саме: валютного, портфельного, процентного, цінового та інших,

а також оцінки системи управління ними. Рейтингова оцінка складається як і по інших компонентах за допомогою п'ятибальної шкали.

В останні роки в системі CAMELS з'явилися додаткові можливості, а саме - додано систему моніторингу фінансової надійності кредитних організацій — Firms. Метою є виявити фінансові проблеми банківських установ, які виникають між перевірками, на основі даних фінансової звітності. Така система включає в себе розрахунок двох звітних показників рейтингів, які у свою чергу доповнюють один одного, а саме: категорії ризику Firms та рейтинг Firms. Рейтингом системи Firms є оцінка поточного стану банків із застосуванням аналізу змін переліку фінансових показників за минулий квартал та враховуючи результати інспекцій на місці.

Також широко відомі і активно використовуються різні зарубіжні системи рейтингового оцінювання кредитних організацій, наприклад: RATE (застосовується Банком Англії), PATROL (використана Банком Італії) та французька система ORAP.

2) Публіцистична система комплексної оцінки ПУСКО діяльності банківських установ, яка, зорієнтована на підвищення рівня аналітичності та об'єктивності публічної інформації щодо діяльності вітчизняних грошово-кредитних установ [8]. У системі ПУСКО використано близько 14 показників і параметрів для оцінки рівня менеджменту. Серед головного критерію підбору показників виступає - можливість провести розрахунок на основі синтетичних рахунків «Квартального балансу» чи провести на основі даних узагальнюючих показників «Квартального звіту про збитки і прибутки».

3) Алгоритм МАІ - методика визначення рейтингу банківських установ із застосуванням оцінки ризиків, який полягає у виконанні деяких аналітичних та розрахункових кроків:

- побудова дерева ієрархій;
- розробка шкали відносної важливості вибраних класів ризиків - елементів кожного рівня дерева ієрархій; побудова матриць якісних попарних порівнянь елементів на кожному рівні ієрархій;
- визначення множини локальних пріоритетів, які у свою чергу характеризують відносний вплив кожного з елементів певної групи на елемент вищого рівня ієрархії;
- перевірка адекватності отриманих оцінок і ступеня узгодженості експертних суджень та уточнення висновків експертів;
- синтез сукупних оцінок для кожного варіанту ризику та інтегральних показників ризику банків-представників;
- визначення рейтингу банків [9].

4) Бальна методика, що враховує у собі наступні пункти:

- оцінка балансу банку або використання іншої фінансової звітності банківської установи;
- оцінка дотримання економічних нормативів;
- оцінка інтегральної позиції банку стосовно ризиків;
- оцінка якості клієнтської бази банку;
- оцінка розгалуженості мережі.

Отже, на основі існуючих методик рейтингової оцінки фінансової стійкості, їх можна класифікувати наступним чином:

1) номерні, які спрямовані на обчислення показників оцінки фінансового стану та майбутнього ранжування банків;

2) бальні, дають можливість отримати інтегральну оцінку фінансового стану банків.

3) регресійні, здійснюються через розрахунки факторних показників по кожному банку і середніх за сукупністю;

4) індексні, дають змогу зробити розрахунок поточного індексу надійності.

Кожен із цих методів відрізняється врахуванням цілей користувачів, гнучкістю, складністю розрахунків та можливостями використання для прогнозування діяльності банківської установи. Разом з тим, кожна з цих методик має як переваги, так і недоліки, а саме :

1) в номерній методиці перевагою є простота розрахунку та гнучкість, недоліком - відсутність узагальнюючого показника та слабка деталізація.

2) бальна методика має гнучкість та заснована на власному досвіді. Негативним є складність в обробці експертних оцінок.

3) регресійна методика використовує зваження дії окремих факторів, які у свою чергу виявляють найвагоміші фактори та є можливість прогнозування. Недолік - тенденція минулих періодів переноситься на майбутнє без урахування сьогоденних факторів;

4) індексна методика поєднує в собі суб'єктивний досвід експертів з об'єктивними значеннями методів коефіцієнтів. Недоліком є велика вартість і складність.

За кордоном, у багатьох країнах, для забезпечення стійкості фінансового стану банківської сфери у довгостроковій перспективі широко використовується в система контролінгу. Українські банки знаходяться на початковій стадії впровадження даної системи. Контролінг як економічна категорія має різні інтерпретації: поняття, системи, один із механізмів та інструментів, філософія та спосіб мислення, майбутнє управління, функції або методи управління, підсистеми систем управління, інтегровані системи для менеджерів, діяльність, синтез, навчання, аналіз інформації та методичне забезпечення елементів, аналіз, контроль, планування та ін.

Контролінг як система — це набір усіх елементів, підсистем і зв'язків між ними, а також процесів, створених для підтримки певної функції діяльності організації. Система контролінгу здатна забезпечити взаємодію інформаційних потоків, управління процесами, функціональними напрямками, організаційним поділом праці та організацію і координацію системи, реалізовувати позиціонування процесу управління у сфері підготовки та реалізації управлінських рішень.

Тобто, можна сказати, що банківський фінансовий контролінг — це система управління, призначена для контролю та спрямування фінансової діяльності банку на досягнення стратегічних цілей банку. Контролінг у банку має стати специфічною концепцією, спрямованою на підвищення ефективності діяльності, забезпечення реалізації стратегічних планів, а також управління фінансовою політикою, яка направлена на забезпечення фінансово стійкості банківської установи. Основна роль контролінгу у банківському фінансовому плануванні має полягати в підтримці та допомозі керівництву банку в питаннях управління, планування та прийняття рішень.

На основі бухгалтерської звітності та обліку контролінг вивчає ситуацію, що відбувається в банку, здійснюючи порівняння запланованих та отриманих результатів, аналізуються причини відхилення та пропонуються шляхи покращення ситуації. Система фінансового контролінгу покликана визначати фінансову стратегію поведінки задля

досягнення стратегічних фінансових завдань банку, координувати діяльність підрозділів, вирішувати завдання, що постають на шляху ведення ефективної діяльності.

Основна функція управління банківським контролінгом має полягати в тому, щоб діяльність як всього банку, так і його окремих структурних одиниць значною мірою була спрямована на збільшення прибутковості за рахунок ефективного фінансового планування з допомогою концепцій інтегрованого банківського менеджменту.

Функція контролінгу включає наступні конкретні завдання:

- аналіз поточних фінансових даних;
- інтерпретація отриманої інформації з урахуванням майбутніх подій;
- розробка фінансового плану;
- постійний і стандартизований аналіз умов і відхилень;
- швидке реагування на результати фінансового аналізу та розробка коригувальних дій.

Фінансовий контролінг дозволяє здійснювати постійний контроль за досягненням як стратегічних, так і оперативних фінансових цілей організації. Тому контролінг як система включає в себе два основних аспекти: стратегічний та оперативний [11].

Стратегічний аспект фінансового контролінгу націлений на виконання наступних завдань:

- визначення стратегічних цілей і розробка фінансової стратегії;
- ідентифікація та формування стратегічних факторів успіху та забезпечення конкурентоспроможності у довгостроковому періоді;
- визначення горизонтів фінансового планування, формулювання цільової методології стратегічного та оперативного планування відповідно до встановлених горизонтів;
- впровадження дієвої системи раннього попередження та реагування;
- довгострокове управління банком для забезпечення зростання добробуту акціонерів;
- забезпечення інтеграції довгострокових стратегічних цілей та оперативних завдань, які ставляться перед окремими працівниками та структурними підрозділами.

Оперативний аспект фінансового контролінгу передбачає формування та реалізацію системи обґрунтування, прийняття, виконання та контролю за виконанням оперативних фінансових рішень з метою досягнення поточних (короткострокових) фінансових цілей банківської установи.

Модель фінансового контролінгу банку може виглядати наступним чином (рис. 2).

Сформована модель фінансового контролінгу банку є сучасною концепцією менеджменту, що базується на новітній парадигмі управління, що забезпечує стабільний розвиток банку.

Таким чином, у разі запровадження системи контролінгу, введення її в організаційну структуру, банк досягне кращої продуктивності та операційної ефективності, тобто зможе покращити свій фінансовий стан, оскільки система контролінгу банку розроблена виконувати координаційну та інформаційну функції; формувати альтернативи; проектувати та налаштовувати бізнес-процеси; здійснювати аналіз інформації для прийняття рішень; виявляти та оцінювати ризики; надавати достовірну інформацію для керівництва банку; створювати та підтримувати єдиний інформаційний простір; орієнтувати організацію на майбутнє та на ринок.

Рис. 2. Модель фінансового контролінгу банківської установи Джерело: [11].

Висновки. Оцінка фінансового стану необхідна для вирішення питань щодо надійності, стабільності та подальшого розвитку банків в умовах конкурентного ринку. Тому сьогодні існує велика кількість методів і прийомів аналізу фінансового стану банків. Використання інформаційних технологій у банківській галузі призвело до створення більш досконалих і точних систем оцінки. У зарубіжній та вітчизняній практиці широко використовуються математично-статистичні методи, експрес-методи на основі коефіцієнтного аналізу та методи, основані на рейтинговій системі. При цьому важливим є визначення і усвідомлення основних переваг і недоліків використання певних методів оцінки фінансового стану банку, умов за яких доцільним є використання того чи іншого методу. Використання лише одного методу аналізу для представлення поточного і майбутнього фінансового стану банку є недостатнім. Для комплексної оцінки дуже важливо, щоб аналіз та оцінка офіційної фінансової звітності підкріплювалась висновками впливових спеціалістів в сфері аналізу якісних та кількісних параметрів діяльності банківської установи. Для забезпечення фінансової стійкості банківської установи необхідною умовою є створення ефективної системи контролінгу, що у своїй суті є сучасною концепцією менеджменту, яка базується на новітній парадигмі управління, що забезпечить стабільний розвиток банку і захист від потенційних внутрішніх і зовнішніх загроз.

1. *Загородній А. Г.* Фінансово-економічний словник. Львів : Вид. Нац. інституту «Львівська політехніка» 2005. 714 с.;
2. *Щербакова Г. В.* Аналіз та оцінка банківської діяльності. Вершина. 2017. 464 с.;
3. *Герасимович А. М., Парасій-Вергуненко І. М., Кочетков В. М. та ін.* Аналіз банківської діяльності : підручник, КНЕУ, 2020. 599 с.;
4. *Дзюблюк О. В.* Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 316 с.;
5. *Буряк А. В.* Метод фінансових коефіцієнтів як інструмент оцінки ефективності діяльності українських банків. Гроші, фінанси та кредит. 2012. С 61-64.;
6. *Королева А.В.* Моніторинг фінансового стану комерційного банку в системі регулювання банківської діяльності. Фінанси та кредит. 2020. №7. с. 34-44.;
7. *Юрчишина Л.В., Подоляна С.В.* Оцінка фінансової стійкості комерційного банку. URL: <http://nbut.gov.ua/UJRN/Rbetu>;
8. *Черел А.В.* Банківські операції : Навч. пос. 2019. с. 406.;
9. *Прокопенко І.Ф., Ганін В.І., Соляр В.В., Маслов С.Т.* Основи банківської справи: Навч. пос. 2019. с. 410.;
10. *Карась П. М.*

Банківська система : навчальний посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС. 2015. 292 с.; 11. *Примостка О. О.* Контролінг як інноваційна концепція управління банком. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2016. № 1(29). С. 115–119.

1. *Zahorodnii, A. H.* (2005), *Finansovo-ekonomichnyi slovnyk*. Lviv : Vyd. Nats. instytutu «Lvivska politekhnika», 2005. 714 p.; 2. *Shcherbakova, H. V.* (2017), *Analiz ta otsinka bankivskoi diialnosti*, Verzhyna. 2017. 464 p.; 3. *Herasymovych, A. M., Parasii-Verhunencko, I. M. & Kochetkov, V. M.* (2020), *Analiz bankivskoi diialnosti : pidruchnyk*, KNEU, 599 p.; 4. *Dziubliuk, O. V.* (2019), *Finanova stiikist bankiv yak osnova efektyvnoho funktsionuvannia kredytnoi systemy : monohrafiia* Ternopil : TNEU, 316 p.; 5. *Buriak, A. V.* (2012), «The method of financial ratios as a tool for assessing the efficiency of Ukrainian banks», *Hroshi, finansy ta kredyt*, pp. 61-64; 6. *Koroleva, A. V.* (2020), «Monitoring of the financial condition of a commercial bank in the banking regulation system», *Finansy ta kredyt*, №7, pp. 34-44; 7. *Yurchyshyna, L. V. & Podolian, S. V.* *Otsinka finansovoi stiikosti komertsiihnoho banku*. Retrieved from URL: <http://nbut.gov.ua/UJRN/Rbetu>; 8. *Cherep, A. V.* (2019), *Bankivski operatsii : Navch. Pos*, p. 406; 9. *Prokopenko, I. F., Hanin, V. I., Soliar, V. V. & Maslov S. T.* (2019), *Osnovy bankivskoi spravy: Navch. Pos*, p. 410; 10. *Karas, P. M.* (2015), *Bankivska systema : navchalnyi posibnyk*. Kherson : OLDI-PLUС, 292p.; 11. *Prystotka, O. O.* (2016), *Kontrolling as an innovative concept of bank management*, *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Serii «Ekononika», № 1(29), pp. 115–119.

УДК: 33 (075.8)

В.В. Засанський , О.М. Калюк

DOI: 10.36919/2312-7812.2.2023.89

ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ВІЙСЬКОВИМИ ТЕРОРИСТИЧНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

У статті проводиться аналіз фінансової системи України в період війни. Розкривається вплив держав на забезпечення фінансової безпеки. Досліджуються природа фінансових джерел які фінансують тероризм. Дається тлумачення кримінальна тіньова економіка яка є основою фінансування терористичних військових об'єднань що в свою чергу є загрозою для формування безпечного правового середовища.

В умовах військових дій важливе місце займає визначення фінансових джерел які фінансують тероризм. Кримінальна тіньова економіка є основою фінансування терористичних військових об'єднань що в свою чергу є загрозою для формування безпечного правового середовища. Агресія Російською федерацією на територію України створила неприпустимий інцидент порушення норм світового права, ломку моральних цінностей.

Тіньова економіка переросла в тіньову діяльність держави.

Для глибшого аналізу даної проблеми слід дослідити розвиток від фінансового злочину до фінансового тероризму, що є основою терористичного суспільства.

The article analyzes the financial system of Ukraine during the war. The influence of states on ensuring financial security is revealed. The nature of financial sources that finance terrorism is investigated. The interpretation of the criminal shadow economy is given, which is the basis of the financing of terrorist military associations, which in turn is a threat to the formation of a safe legal environment.